

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти

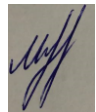
Кафедра дошкільної освіти і соціальної роботи

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти “Магістр”

на тему “ **Формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку** ”

Виконала: здобувачка вищої освіти
групи М 22 заочного відділення
Спеціальність 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійна програма:
Дошкільна освіта. Логопедія.

Міняйло Альона Вікторівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Канарова Ольга Вікторівна

Рецензент:

Канд.пед.наук, доцент

Дубяга Світлана Миколаївна

Запоріжжя, 2023 рік

АНОТАЦІЯ

Міняйло Альона Вікторівна. Магістерська робота: **“Формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку ”** виконана на кафедрі дошкільної освіти і соціальної роботи.

Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи Канарова Ольга Вікторівна.

У роботі визначено, що виховання доброзичливого ставлення дітей старшого дошкільного віку до людей інших національностей – це процес цілеспрямованого формування особистісної якості, що передбачає розуміння, терпиме й доброзичливе ставлення до поглядів, звичаїв, традицій інших людей, незалежно від їхньої національної чи етнокультурної приналежності, та бажання взаємодіяти з ними. Виховання доброзичливого ставлення до інших, немислиме без усвідомлення цінності іншої людини.

Зазначено, що доброзичливість передбачає гуманне ставлення до людей з різним світоглядом, упереджує будь-які конфлікти між людьми.

Міжетнічна толерантність в роботі розглядається її як особистісну якість, яка базується на етнічній самоідентифікації та знаннях про культурну спадщину власного етносу; знаннях про світову національну різноманітність та етнічну різноманітність своєї держави; прагненні до міжкультурного діалогу та взаємодії на основі поваги, розумінні, рефлексії; бажанні особистості внести власний вклад у світове культурне надбання та своїм життям сприяти формуванню культури миру.

Автором виокремлено ключові показники доброзичливого ставлення до людини іншої національності, такі як людяність, повага гідності, справедливість, відповідальність.

Зазначено рівні вихованості доброзичливого ставлення дошкільників до людей інших національностей: високий, середній, низький.

Критерії вихованості доброзичливого ставлення до людей інших національностей у дітей дошкільного віку: знанієвий, емоційний.

Отримані в процесі дослідження результати можуть бути використані в плануванні й організації навчально-виховного процесу у закладах дошкільної освіти, у родинному вихованні, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільних закладів та роботі з батьками дошкільників, у викладанні навчальних дисциплін “Дошкільна педагогіка”, “Актуальні проблеми дошкільної освіти” та “Педагогіка розвитку особистості” у вищих педагогічних навчальних закладах.

Ключові слова: добро, доброзичливе ставлення, міжетнічна толерантність, національність.

SUMMARY

Minyaylo Alon Viktorivna. The master's thesis: «**Formation of benevolent attitudes towards representatives of different nationalities in children of older preschool age**» was completed at the Department of Preschool Education and Social Work.

Educational-scientific institute of socio-pedagogical and artistic education of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytskyi.

Academic supervisor: candidate. ped. of Sciences, associate professor of the department of preschool education and social work Olga Viktorivna Kanarova.

It is determined in the work that the education of the benevolent attitude of older preschool children towards people of other nationalities is a process of purposeful formation of personal quality, which involves understanding, tolerant and benevolent attitude to the views, customs, traditions of other people, regardless of their national or ethno-cultural affiliation, and desire to interact with them. Education of a benevolent attitude towards others is unthinkable without awareness of the value of another person.

It is noted that benevolence implies a humane attitude towards people with different worldviews, prevents any conflicts between people.

Interethnic tolerance is considered in the work as a personal quality based on ethnic self-identification and knowledge of the cultural heritage of one's own ethnicity; knowledge about the world's national diversity and the ethnic diversity of one's country; striving for intercultural dialogue and interaction based on respect, understanding, reflection; the desire of an individual to make his own contribution to the world's cultural heritage and to contribute to the formation of a culture of peace with his life.

The author singled out key indicators of a friendly attitude towards a person of another nationality, such as humanity, respect for dignity, justice, responsibility.

The educational level of benevolent attitude of preschoolers towards people of other nationalities is indicated: high, medium, low.

Educational criteria of benevolent attitude towards people of other nationalities in preschool children: cognitive, emotional.

The results obtained in the research process can be used in the planning and organization of the educational process in preschool education institutions, in family education, in the quality improvement system validation of educational staff of preschool institutions and work with parents of preschoolers, in the teaching of the educational disciplines «Preschool Pedagogy», «Actual problems of preschool education» and «Pedagogy of personality development» in higher pedagogical educational institutions.

Key words: kindness, benevolent attitude, interethnic tolerance, nationality.

РЕФЕРАТ

магістерської роботи на тему: “ **Формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку** ”

Студентки магістратури Міняйло Альони Вікторівни.

Науковий керівник канд. пед. наук, доцент Канарова Ольга Вікторівна.

Об’єкт дослідження – процес формування цінностей у дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження – теоретично дослідити та експериментально перевірити педагогічні умови, які сприяють процесу формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей дошкільного віку.

Об’єкт, предмет і мета дослідження обумовили вибір **наступних завдань**:

– проаналізувати сучасний стан вивчення проблеми формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей дошкільного віку;

– уточнити категоріальний апарат дослідження, а саме сутність поняття “доброзичливість”, “цінності”, “міжетнічна толерантність”;

– визначити критерії, показники й виявити рівні вихованості такої якості особистості як доброзичливість у ставленні до людей інших національностей;

– обґрунтувати педагогічні умови формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей дошкільного віку.

Загальний зміст

У вступі розкривається актуальність дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету дослідження, сформульовано основні завдання, виділено гіпотезу, визначено сутність основних понять дослідження.

У першому розділі – **«ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ РІЗНИХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»** – визначено, що формування доброзичливого ставлення дітей старшого дошкільного віку до людей інших національностей – це процес цілеспрямованого формування особистісної якості, що передбачає розуміння, терпиме й доброзичливе ставлення до поглядів, звичаїв, традицій інших людей, незалежно від їхньої національної чи етнокультурної приналежності, та бажання взаємодіяти з ними. Формування доброзичливого ставлення до інших, немислиме без усвідомлення цінності іншої людини.

Вчені вважають тотожними поняття міжетнічна толерантність та доброзичливе ставлення до людей інших національностей.

Чітке термінологічне визначення міжетнічної толерантності знаходимо в глосарії В. Євтуха: “Міжетнічна толерантність (від лат. *tolerare* – терпіти) – терпиме ставлення людей однієї етнічної спільноти до людей іншої спільноти, до відмінних культурницьких традицій, готовність до позитивної взаємодії з носіями різноманітних етнічностей”.

Емоційно-ціннісне ставлення дітей до людей інших національностей у процесі свого становлення не залишається лише на рівні почуття, а знаходить вираження у мотивах поведінки та вчинках.

“Доброзичливість” у науковому доробку вчених пояснюється як здатність жити в гармонії з іншими людьми, жити в мирних стосунках. На переконання вчених дитинство – це період, коли діти дізнаються про себе та оточуючих, звертають підвищену увагу до зовнішніх ознак людей, вдосконалюють знання рідної мови, національної їжі та одягу.

Результатом цього є поява у дітей вміння прийняти й визнати цінності

оточуючих і свої власні.

Доброзичливість передбачає гуманне ставлення до людей з різним світоглядом, упереджує будь-які конфлікти між людьми. Доброзичлива людина завжди зважає на думки інших, не насміхається і не кривдить інших (людей інших етносів, релігій, людей з фізичними вадами та ін.), є запорукою успішного самовираження і самореалізації особистості, що сприяє підняттю і перетворенню її у найвищу цінність.

Міжетнічну толерантність вчені розглядають її як особистісну якість, яка базується на етнічній самоідентифікації та знаннях про культурну спадщину власного етносу; знаннях про світову національну різноманітність та етнічну різноманітність своєї держави; прагненні до міжкультурного діалогу та взаємодії на основі поваги, розуміння, рефлексії; бажанні особистості внести власний вклад у світове культурне надбання та своїм життям сприяти формуванню культури миру.

У другому розділі – **“ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ РІЗНИХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ”** – зазначено що, саме знання про доброзичливість та відповідні вчинки є найважливішими елементами формування у дошкільників доброзичливого ставлення до людей інших національностей, оскільки необізнаність у цій сфері ускладнює аналіз власної поведінки. Виокремлено ключові показники доброзичливого ставлення до людини іншої національності, такі як людяність, повага гідності, справедливність, відповідальність.

Зазначено рівні вихованості доброзичливого ставлення дошкільників до людей інших національностей: високий, середній, низький.

Критерії вихованості доброзичливого ставлення до людей інших національностей у дітей дошкільного віку: знанієвий, емоційний.

Ефективним засобом впливу на знанієвий компонент ціннісної сфери є загадки, прислів'я та приказки про свою державу, про Батьківщину, життя козаків, про рід і родину, рідну мову, про громадянські чесноти.

На емоційний компонент формування доброзичливості діяли інтерактивні методи, які передбачали спільну групову роботу, моделювання, дискусії, індивідуальні та групові (аналіз ситуації; спрощене судове слухання; асоціативний куш; незакінчені речення). Почуття толерантності, вміння рахуватися з думкою іншого, здатність відстоювати свою думку, вміння працювати в колективі розвиває така форма роботи, як дискусія.

Визначення педагогічних умов у процесі формування доброзичливого ставлення дітей дошкільного віку до людей інших національностей пов'язане з реалізацією виховних принципів, що сприяють цілісності та ефективності освітнього процесу дошкільного закладу. Цими принципами, вважають вчені, є принцип народності, мультикультурності, інтерактивної взаємодії, рефлексивної позиції. Дотримання цих принципів уможливорює педагогічні умови успішного формування доброзичливого ставлення до людей інших національностей, а саме:

- систематичної роботи з формування у дитини національної самоідентичності та розуміння поняття толерантності як рівності всіх без винятку;
- систематичного впровадження інтерактивних методик формування доброзичливого ставлення до людей інших національностей на заняттях у закладі дошкільної освіти на емоційній основі.

Принцип народності формування передбачає формування національної самосвідомості як провідної риси особистості, формування любові до рідної землі, свого народу, його культурно-історичної спадщини, усіх народів що населяють Україну. Дієвість цього принципу обумовлюють: чітке визначення мети на кожному етапі формування; відповідність виховних завдань реальним подіям, що відбуваються у світі, країні, найближчому оточенні; регулярне використання засобів етнокультури у виховному процесі ЗДО чи поза ним; моделювання інноваційних педагогічних технологій та народно педагогічного досвіду; прищеплення дітям моральних чеснот – працьовитості, гуманності, відповідальності, принциповості, шляхом від

елементарних поведінкових умінь до моральних переконань, заснованих на усвідомлених етичних поняттях. Даний принцип вимагає також від педагога формування толерантної особистості через формування у неї етнокультурної компетентності, а також врахування соціальних реалій (особливостей економіки, політики, духовності суспільства).

На основі результатів діагностувального експерименту, що проводився закладі дошкільної освіти, нами була запропонована методика роботи з формування доброзичливого ставлення дошкільників до людей інших національностей. Вона передбачала систему занять з поглиблення рівня знань дітей про рідний край, держави, національні символи права та чесноти людей у різних країнах.

Спостереження засвідчили, що після означених вправ діти стали більш уважнішими один до одного, могли зрозуміти іншу дитину, коли та була засмучена чи плакала, бачили наслідки своїх учинків за емоціями інших дітей.

За результатами дослідження сформульовано висновки:

Згідно раніше поставлених завдань, ми можемо дійти висновку, що результати дослідження підтвердили актуальність проблеми.

Вивчення теоретичних засад формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей старшого дошкільного віку та визначення педагогічних умов процесу дозволили зробити такі висновки:

1. Вивчення проблеми формування доброзичливості як важливої якості особистості на засадах людських цінностей в теорії та практиці педагогічних досліджень дозволило з'ясувати, що проблемі дослідження сучасних вчених психологів, педагогів: Г. Біленької, Н. Гавриш, К. Крутій, С. Кулачківської, Н. Лисенко, Г. Лозко, О. Максимової, К. Романюк, О. Терещенко, М. Шутової.

Аналіз психолого-педагогічної літератури, нормативних документів а також стану проблеми у теорії і практиці дошкільної освіти переконливо доводить та дає змогу констатувати, що в сучасних педагогічних

дослідженнях питання формування доброзичливого, толерантного ставлення до людей інших національностей розроблено на достатньому рівні, але педагогічні умови формування доброзичливого ставлення дітей дошкільного віку не знайшли достатнього відображення у методичному доробку вчених.

2. Уточнено категоріальний апарат дослідження, а саме сутність поняття “національне самовизначення дітей дошкільного віку”, “доброзичливість”, “толерантність”. У контексті проведення дослідження доброзичливість будемо розглядати як ставлення до духовних та матеріальних об’єктів, які історично змінюються, розвиваються і знаходяться у зоні іншої національної культури. Формування доброзичливого ставлення дітей старшого дошкільного віку до людей інших національностей, вважають вчені – це процес цілеспрямованого формування особистісної якості, що передбачає розуміння, терпиме й доброзичливе ставлення до поглядів, звичаїв, традицій інших людей, незалежно від їхньої національної чи етнокультурної приналежності, та бажання взаємодіяти з ними.

У дослідженні орієнтуємось на таке розумінням доброзичливого ставлення дітей дошкільного віку до людей інших національностей: особистісна якість, що виявляється в розумінні та сприйманні іншої культури, доброзичливому ставленні до людей інших народів та етносів, прагненні спілкуватися з ними на засадах гуманізму й терпимості.

Ми вважаємо що знання про власну національну приналежність, вбрання, звички, традиції, національні символи та особливості культури інших національностей, збагачені емоційним змістом, є основами доброзичливого ставлення старших дошкільників до людей інших національностей.

3. В процесі соціально-педагогічної діагностики було визначено критерії, показники рівні вихованості такої якості як доброзичливість у ставленні до людей інших національностей. Ми виокремили у працях вчених ключові показники доброзичливого ставлення до людини іншої національності, такі як людяність, повага гідності, справедливість,

відповідальність. Аналіз психолого- педагогічної літератури дав підстави виявити когнітивний та емоційний критерії, оскільки саме знання про доброзичливість та відповідні вчинки є найважливішими елементами формування у дошкільників доброзичливого ставлення до людей інших національностей, оскільки необізнаність у цій сфері ускладнює аналіз власної поведінки. Емоційний критерій демонструє ціннісну орієнтацію дітей дошкільного віку. Саме цей критерій є головним показником вихованості доброзичливого ставлення до людей інших національностей. В процесі діагностики було з'ясовано, що найбільш діти доброзичливі до рідних, друзів, доброзичливі до тварин. Очевидно, що значна частина дітей вважають себе доброзичливими не дивлячись на те, що мають мінімум знань і уявлень про це явище.

4. Результати діагностики дозволили обґрунтувати педагогічні умови формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей дошкільного віку. Визначення педагогічних умов у процесі формування доброзичливого ставлення дітей дошкільного віку до людей інших національностей пов'язане з реалізацією виховних принципів, що сприяють цілісності та ефективності освітнього процесу дошкільного закладу. Цими принципами, вважаємо є принцип народності, мультикультурності, інтерактивної взаємодії, рефлексивної позиції. Дотримання цих принципів уможливорює педагогічні умови успішного формування доброзичливого ставлення до людей інших національностей, а саме:

- систематичної роботи з формування у дитини національної самоідентичності та розуміння поняття толерантності як рівності всіх без винятку;

- систематичного впровадження інтерактивних методик формування доброзичливого ставлення до людей інших національностей на заняттях у закладі дошкільної освіти на емоційній основі.

Це свідчить про високий виховний потенціал інтерактивних методів формування визначеної якості.

В процесі дослідження були виконані поставлені завдання та досягнута мета. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї проблеми, зокрема, системного вивчення та узагальнення потребує проектування та формувального експерименту з проблеми.

Отримані в процесі дослідження результати можуть бути використані в плануванні й організації навчально-виховного процесу у дошкільних закладах, у родинному вихованні, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти та роботі з батьками дошкільників, у викладанні навчальних дисциплін “Дошкільна педагогіка”, “Актуальні проблеми дошкільної освіти” та “Педагогіка розвитку особистості”.

Рік виконання магістерської роботи – 2023 р.

Місце виконання – кафедра дошкільної освіти і соціальної роботи Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Магістерська робота складається з вступу, двох розділів, в кожному з яких по два-три параграфу, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 79 сторінок (з них 71 – основна частина). Робота містить 3 таблиці та додатки, які розміщені на 14 сторінках

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ РІЗНИХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Формування доброзичливості на засадах людських цінностей в теорії та практиці педагогічних досліджень	8
1.2. Особливості та основні поняття формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей дошкільного віку	18
1.3. Співпраця дошкільного закладу та сім'ї з формування соціальної компетентності дитини	26
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЛЮДЕЙ РІЗНИХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	44
2.1. Соціально-педагогічна діагностика рівня вихованості доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей дошкільного віку.	44
2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей дошкільного віку	48
2.3. Упровадження методики доброзичливого ставлення до людей різних національностей у дітей дошкільного віку	56
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	